

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta (HE 92/2018 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Anna Vuopala, opetus- ja kulttuuriministeriö
- saavutettavuusasiantuntija Kirsi Yläne, Näkövammaisten kirjasto Celia
- ammatillinen erityisopettaja Ulla Ruuskanen, Invalidisäätiö
- toimitusjohtaja Valtteri Niiranen, Kopiosto ry
- toimialajohtaja Mikko Hoikka, Medialiitto ry
- toimistonhoitaja, avustaja Airi Lehtonen, Näkövammaisten Kulttuuripalvelu ry
- järjestöpäällikkö Markku Möttönen, Näkövammaisten liitto ry
- lakimies Mari Wallgren, Sanasto ry
- toiminnanjohtaja Rauha Maarno, Suomen kirjastoseura ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Opetushallitus
- Suomen Journalistiliitto ry
- Suomen Kirjailijaliitto r.y.
- Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry
- Suomen tietokirjailijat ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tekijänoikeuslakia. Näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten mahdollisuutta käyttää teoksia helpotettaisiin. Lisäksi varmistettaisiin, että Suomessa valmistetut teokappaleet voivat liikkua rajojen yli ja hyödyttää muissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa asuvia lukemisesteisiä ja olla niihin sijoittautuneiden lukemisesteisiä palvelevien valtuutettujen yhteisöjen saatavilla.

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2018 vp

Ehdotettavilla muutoksilla saatettaisiin kansallisesti voimaan tekijänoikeudella ja lähioikeuksilla suojattujen tiettyjen teosten ja muun aineiston sokeiden, heikkonäköisten tai muulla tavoin lukemisesteisten hyväksi sallittuja käyttötarkoituksia koskeva Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi.

Kirjallisesta teoksesta, painetusta kirjasta, nuottilehdestä tai tällaiseen teokseen sisältyvästä kuvasta saisi ilman oikeudenhaltijan suostumusta valmistaa sellaisen kappaleen, joka on näkövammaisen tai muutoin lukemisesteisen saavutettavissa. Teoksista voitaisiin valmistaa kappaleita esimerkiksi pistekirjoituksella, suurikokoisena tekstinä, e-kirjana tai äänikirjana. Saavutettava teoskappale voisi sisältää myös erityisnavigoinnin tai kuvailutulkkauksen ominaisuuksia.

Valtuutetut yhteisöt, jotka tarjoavat vammaan tai lukemisesteeseen liittyviä palveluja, saisivat valmistaa niiden saatavilla laillisesti olevista teoksista kappaleita saavutettavassa muodossa ja vaihtaa niitä muiden Euroopan talousalueelle sijoittuneiden valtuutettujen yhteisöjen kanssa. Toiminnassaan valtuutettujen yhteisöjen olisi varmistettava, että kappaleet valmistetaan yksinomaan direktiivissä tarkoitettujen henkilöiden käyttöön.

Äänikirjojen valmistaminen näkövammaisille sallittaisiin nykyistä laajemmin. Direktiivissä edellytetään, että kaikki valtuutetun yhteisön määritelmän täyttävät yhteisöt saavat valmistaa teoskappaleita näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten käyttöön. Tekijällä säilyisi oikeus korvaukseen äänikirjojen osalta nykyisessä laajuudessa, kun Suomeen sijoittautunut valtuutettu yhteisö valmistaisi saavutettavassa muodossa olevan teoskappaleen, joka jää pysyvästi sen henkilön haltuun, jota varten se on valmistettu. Valtuutettujen yhteisöjen tulisi muodostaa omat käytäntönsä sen varmistamiseksi, että teoskappaleita valmistetaan vain niihin oikeutettujen henkilöiden käyttöön ja että teoskappaleiden luvaton käyttö ei tapahdu. Valtuutettujen yhteisöjen tulisi ilmoittaa opetus- ja kulttuuriministeriölle yhteystietonsa, jotka välitetään Euroopan komissiolle.

Muille vammaisille kuin näkövammaisille ja lukemisesteisille teoskappaleita saisi valmistaa nykyisessä laajuudessa.

Säännökset oikeudesta teoksen kappaleiden valmistamiseen saavutettavassa muodossa olisivat pakottavia.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 11 päivänä lokakuuta 2018.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Tekijänoikeuslakiin (404/1961) ehdotettujen muutosten tarkoituksena on saattaa kansallisesti voimaan nk. lukemisestedirektiivi (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2017/1564 tekijänoikeudella ja lähioikeuksilla suojattujen teosten ja muun aineiston tiettyjen teosten ja muun aineiston tietyistä sallituista käyttötarkoituksista sokeiden, heikkonäköisten tai muulla tavoin lukemisesteisten hyväksi sekä tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa annetun direktiivin 2001/29/EY muuttamisesta). Direktiivi

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2018 vp

annettiin, jotta EU voisi ratifioida Maailman henkisen omaisuuden järjestön WIPO:n vuonna 2013 hyväksymän julkaistujen teosten saatavuudesta sokeille ja heikkonäköisille tehdyn Marrakeshin sopimuksen, joka kuuluu EU:n yksinomaiseen toimivaltaan. Näin ollen jäsenvaltiot eivät itse ratifioi sopimusta, vaan Euroopan unioni tekee sen kaikkien EU-maiden puolesta, kun ne ovat saataneet direktiivin kansallisesti voimaan.

Lukemisestedirektiivi on vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen (SoPS 27/2016), ns. vammaisyleissopimuksen, velvoitteiden mukainen. Sopimuksessa edellytetään, että sen osapuolet toteuttavat tarvittavat toimenpiteet kansainvälisen oikeuden mukaisesti, jotta varmistetaan, että teollis- ja tekijänoikeuksia suojaavalla lainsäädännöllä ei muodosteta kohtuutonta tai syrjivää estettä vammaisten henkilöiden kulttuuriaineiston saannille. Käsiteltävänä olevaan asiakokonaisuuteen liittyy myös nk. lukemisestasetus (EU) 2017/1563, joka annettiin, jotta saavutettavassa muodossa olevia kappaleita voidaan viedä, tuoda ja vaihtaa EU:n jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä. Lakiehdotuksessa esitetään muutettavaksi tekijänoikeuslakia niin, että näkövammaiset ja muut lukemisesteiset (jälj. lukemisesteiset) voisivat käyttää teoksia nykyistä helpommin lukemisestedirektiivin edellyttämällä tavalla yhdenvertaisesti muiden lukijoiden kanssa.

Valiokunta toteaa, että Marrakeshin sopimuksen ja sen ratifioimiseksi tarvittavan direktiivin kansallinen voimaan saattaminen on tarpeellinen, koska kirjamarckinat eivät itse tuota saavutettavia kappaleita riittävästi. Teoksen saavutettavuuden turvaamiseksi teos saatetaan muotoon, jolla lukemisesteinen pystyy hyödyntämään sen sisällön siten kuin se on näkemään ja lukemaan kykenevälle mahdollista. Näitä muotoja ovat lähinnä pistekirjoitus, isokirjoitusteksti, sopeutetut sähköiset kirjat ja äänikirjat. Saavutettava teoskappale voi sisältää lukemisesteisen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti esimerkiksi erityisnavigoinnin tai kuvailutulkkauksen ominaisuuksia. Teoksen saavutettavassa muodossa olevan kappaleen valmistamisen helpottaminen edellyttää tekijänoikeuksien rajoittamista siten, että ko. kappaleen saa valmistaa säädetyssä tarkoituksessa ja säädetyillä edellytyksillä ilman oikeudenhaltijan suostumusta. Valiokunnan saaman asiantuntijalausannon mukaan on arvioitu, että maailmanlaajuisesti vain seitsemän prosenttia kirjallisuudesta on saavutettavassa muodossa. Suomessa näkövammaisten kirjasto Celia tuottaa vuosittain julkaistavasta yleisestä kirjallisuudesta noin neljänneksen saavutettavaan muotoon, eli suurin osa kirjallisuudesta jää Suomessakin lukemisesteisten henkilöiden kannalta esteelliseen muotoon.

Valiokunta korostaa, että tekijänoikeuksien rajoittaminen lukemisesteisten hyväksi ei ole uusi asia. Lukemisesteisen mahdollisuudesta saada saavutettavassa muodossa oleva kappale säädetään voimassa olevan tekijänoikeuslain 17 §:ssä. Säännös koskee näkövammaisten lisäksi muita, jotka vamman tai sairauden vuoksi eivät voi käyttää teoksia tavanomaisella tavalla. Hallituksen esityksen mukaan nykyisestä 17 §:stä jäävät voimaan säännökset muille vammaisille kuin lukemisestedirektiivissä tarkoitetuille lukemisesteisille tapahtuvasta teoksen kappaleen valmistamisesta tekijänoikeuden rajoituksen perusteella.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2018 vp

Valtuutetun yhteisön oikeus kappaleen valmistamiseen ja kappaleiden saattamiseen lukemisesteisen käyttöön

Ehdotettu tekijänoikeuslain muutos antaa nykyistä laajemmalle toimijajoukolle oikeuden ilman oikeudenhaltijan lupaa valmistaa lukemisesteisille henkilöille saavutettavassa muodossa olevia kappaleita ääntä tallentamalla. Näitä toimijoita ei enää nykyisestä poiketen nimetä lainsäädännössä, vaan kaikki laissa olevan määrittelyn täyttävät tahot voivat edellä tarkoitettuja kappaleita valmistaa. Näitä toimijoita kutsutaan valtuutetuiksi yhteisöiksi. Ne eivät ole kaupallisia toimijoita, vaan voittoa tavoittelemattomia yhteisöjä, jotka tarjoavat palveluja koulutuksen tai lukemisen alalla lukemisesteisille. Myös julkiset laitokset tai voittoa tavoittelemattomat järjestöt, jotka osana pääasiallista toimintaansa tarjoavat näitä palveluja, ovat valtuutettuja yhteisöjä. Esimerkiksi yleiset kirjastot, oppilaitokset ja niiden kirjastot voivat toimia valtuutettuina yhteisinä.

Asiantuntijalausannon mukaan voimassa olevaan lainsäädäntöön perustuva keskitetty tapa, että ääntä tallentamalla tapahtuva kappaleen valmistamisoikeus tekijänoikeuksia rajoittamalla on rajattu vain lainsäädännössä nimetyille tahoille, ei toimi parhaalla mahdollisella tavalla jatkuvasti päivittyvien digitaalisten aineistojen suhteen. Ehdotettu muutos mahdollistaa esim. sen, että kouluissa ja oppilaitoksissa on mahdollisuus tehdä ääniversio lukemisesteiselle oppilaalle tai opiskelijalle silloin, kun hän sitä tarvitsee. Valiokunta pitää hyvänä sitä, että lainmuutoksella saadaan joustavuutta lukemisesteisten mahdollisuuksiin saada kirjallisuutta käytettäväkseen.

Ehdotetun lain 17 c §:ssä säädetään valtuutetun yhteisön velvoitteista oikeudenhaltijoiden suojaksi. Säännöksen mukaan valtuutetun yhteisön on muun muassa varmistettava siitä, että teoksen kappaleet saatetaan vain lukemisesteisten tai muiden valtuutettujen saataviin ja sen on toimittava tavalla, jolla ehkäistään saavutettavassa muodossa olevien kappaleiden luvaton valmistamista ja saataviin saattamista. Valtuutetulla yhteisöllä on velvollisuus antaa lukemisesteisen, muun valtuutetun yhteisön tai oikeudenhaltijan pyynnöstä tiedot käyttämistään teoksista siten kuin säännöksessä tarkemmin eritellään. Suomeen sijoittuneen valtuutetun yhteisön tulee ilmoittaa yhteystietonsa opetus- ja kulttuuriministeriölle, joka toimittaa ne edelleen Euroopan komissiolle. Valiokunta pitää tärkeänä, että valtuutettujen yhteisöjen velvoitteet säädetään laissa. Niiden tarkoituksena on varmistaa, että rajoitussäännöksen mukaista mahdollisuutta kirjallisten teosten käyttöön hyödynnetään vain edunsaajahenkilöiden yksinomaista käyttöä varten ja että oikeudenhaltijoiden oikeutettuja etuja kunnioitetaan. Valiokunta ehdottaa pykälän selkeyttämistä yksityiskohtaisista perusteluista ilmenevällä tavalla.

Valvonta

Valtuutetuille yhteisöille säädettävien velvoitteiden toteutuminen perustuu itsesääntelyyn, eikä niihin ehdoteta viranomaisvalvontaa. Sen sijaan hallituksen esityksessä oikeudenhaltijoita ja valtuutettuja yhteisöjä kannustetaan valmistamaan yhteistyössä hyviä käytäntöjä direktiivin tavoitteiden toteuttamiseksi parhaalla mahdollisella tavalla.

Valiokuntakuulemisessa pidettiin välttämättömänä, että ehdotetun lain noudattamista valvotaan viranomaisten toimesta ja että oikeudenhaltijoille turvataan riittävät oikeussuojakeinot mahdollisten rikkomustapausten varalle.

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2018 vp

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan direktiivi estää erillisen velvoitteiden toteutumista koskevan viranomaisvalvonnan säätämisen. Hallituksen esitykseen ei sisälly valvonnan varmistamiseen liittyvää pohdintaa, koska direktiivi ei edellyttänyt valvontaa tai seuraamuksia. Valiokunta painottaa, että laissa tarkoitettujen valtuutettujen yhteisöjen toimintaa ohjaavissa rahoitus- ja muissa sopimuksissa tullaan korostamaan velvoitteiden täyttämisen tärkeyttä.

Valiokunta pitää tärkeänä varmistaa, että saavutettavassa muodossa olevien teoskappaleiden valmistaminen, jakaminen ja käyttäminen toteutetaan lainsäädäntöä noudattaen. Tärkeä osa direktiivissä saavutettua tasapainoa ovat valtuutettujen yhteisöjen omat toimintatavat väärinkäytösten estämiseksi ja avoimuuden ja läpinäkyvyyden lisäämiseksi tekijöiden suuntaan sekä myös EU:n sisäistä vaihtoa ja asetuksen perusteella tapahtuvaa teosten vaihtoa silmällä pitäen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö on luvannut olla toimijoiden tukena sen varmistamisessa, että direktiivin tavoitteet toteutuvat tasapainoisesti ottaen huomioon myös oikeudenhaltijoiden tärkeät intressit. Valiokunta pitää tätä tärkeänä ja tähdentää, että uusista säännöksistä tiedotetaan ja ohjeistetaan selkeästi ja ymmärrettävästi kaikkia eri toimijoita palvelen.

Oikeudenhaltijan korvausoikeus

Oikeudenhaltijoiden korvausjärjestelmää ei hallituksen esityksessä ehdoteta laajennettavaksi nykyisestä. Lukemisestedirektiivi ei estä eikä edellytä korvauksen maksamista tekijöille. Siinä on kuitenkin tiettyjä rajoituksia korvauksista säätämiseksi. Lukemisestedirektiivi sallii jäsenvaltioille korvausjärjestelmät, jotka koskevat valtuutetuille yhteisöille sallittuja käyttötarkoituksia. Korvausjärjestelmät eivät saa muodostua esteeksi direktiivin tavoitteille lisätä saavutettavassa muodossa olevien teosten ja muun suojatun aineiston tarjontaa Euroopan unionin alueella, eikä valtuutettuihin yhteisöihin saa kohdistua liiallisia vaatimuksia.

Direktiivin tavoitetta vahvistaa lukemisesteisten oikeuksia kirjallisuuden käytön mahdollisuuksien parantamiseksi pidetään sinänsä tärkeänä. Huolenaiheena on ollut se, että lakiehdotuksen mukaan tekijällä on oikeus saada korvaus valtuutetulta yhteisöltä vain silloin, kun ääntä tallentamalla valmistettu teoksen kappale jää pysyvästi lukemisesteisen haltuun. Suoratoistopalvelulla välitetty teos ei jää pysyvästi lukemisesteisten käyttöön, joten sitä ei ehdoteta säädettäväksi korvausoikeuden piiriin kuuluvaksi, mikä vastaa nykyistä sääntelyä.

Sivistysvaliokunta toteaa, että nyt käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen kohteena on kaksi yhtä tärkeää oikeushyvä: miten kansallisessa lainsäädännössämme turvataan direktiivin tavoitteet saada teoksen kappale lukemisesteisen saavutettavaksi siten, että samalla oikeudenhaltijoiden oikeudet intressit tulevat turvatuiksi. Valiokunta painottaa, että edellä mainitut asiat eivät ole keskenään ristiriitaisia, vaan lähtökohtaisesti yhteen sovitettavia.

Asiantuntijakuulemisessa esitetyn mukaan tilanteen tekee ongelmalliseksi se, että saavutettavassa muodossa olevien äänikirjojen käyttö on teknologian kehityksen seurauksena muuttunut, sillä CD-levyillä olevia kappaleita lähetetään asiakkaille yhä vähemmän ja verkossa tapahtuva käyttö on siirtynyt koneelle ladatuista äänikirjoista yhä enemmän suoratoistoon. Oikeudenhaltijatahot katsovat, että jos korvausoikeus säilytetään nykyisellään koskien vain tilanteita, joissa lukemisesteisen haltuun jää pysyvästi teoskappale, uhkaa korvausjärjestelmästä tulla lähitulevaisuudessa

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2018 vp

merkityksetön. Asiantuntijakuulemisessa valiokunnalle on esitetty toisistaan poikkeavia arvioita korvausoikeuteen johtavien kustannusten laskemisesta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan korvausoikeudessa ei kuitenkaan ole tapahtunut suurta muutosta. Se on tuottanut Sanastolle viime vuonna n. 150 000—170 000 euroa. Tämän vuoden osalta korvausmäärä pysynee samana. Laskua on tapahtunut Celian siirryttyä kustannussyistä enemmän suoratoiston suuntaan. Korvausta maksetaan kuitenkin tiedostoista, jotka lähetetään sähköpostilla tai jotka asiakas voi ladata itselleen. Fyysisiä CD-levyjä käyttävät vaikeimmin näkövammaiset. Celialle on ehdotettu vuodelle 2019 annetussa talousarvioesityksessä rahoitusta uusien CD-levyjen polttorobottien ostolle. Siten on huomattava, että nykyisen korvausoikeuden mukaiset tuotot eivät tule kokonaan poistumaan muutamassa vuodessa.

Saamaansa selvitykseen viitaten valiokunta katsoo, että korvausoikeuden laajentaminen kaikkiin direktiivin mukaisiin kappaleisiin, kuten pistekirjoituskappaleisiin, tai edes vain suoratoistoon ei ole mahdollista ilman tarkempaa selvitystä ja analyysiä kustakin erityistilanteesta. Arvioissa tulee pitää mukana myös mahdolliset näkymät uusista tavoista käyttää kirjallisuutta teknologian yhä kehittyessä. Tässä vaiheessa lukemisen eri muodot ovat murrosvaiheessa, ja erilaisia saavutettavia muotoja tulee enemmän kaupallisesti saataville. Valiokunnalle annetun selvityksen mukaan korvausoikeuden laajentaminen nykyisestä aiheuttaisi runsaasti erityiskappaleita valmistaville tahoille uusia velvollisuuksia, joita on vaikea ennakoida. Direktiivin mukaan jäsenvaltiot eivät saa asettaa esteitä sallituille käytöille, jotka rasittaisivat edunsaajien mahdollisuuksia saada teoksia käyttöönsä ja olisivat liiallisia niiden valtuutettujen yhteisöjen kannalta, jotka direktiivin mukaisesti voivat tarjota lukemisesteisille palveluja, joiden avulla ne pääsisivät nykyistä tasa-arvoisempaan asemaan muiden kanssa. Vaikka komissio tulee arvioimaan vuonna 2023 direktiivin oikeudenhaltijoihin kohdistuneita vaikutuksia, valiokunta pitää välttämättömänä, että lain vaikutuksia oikeudenhaltijoiden näkökulmasta seurataan ja arvioidaan kansallisesti ja sen perusteella tarvittaessa ryhdytään toimenpiteisiin oikeudenhaltijoiden korvausoikeuksia koskevien säännösten muuttamiseksi teknologianeutraalia mallia tavoitellen. *(Valiokunnan lausumaehdotus)*

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

17 a §. Saavutettavassa muodossa olevien teoskappaleiden valmistaminen ja hankinta. Valiokunta ehdottaa, että pykälän alku muutetaan vastaamaan nykyistä vastaavaa säännöstä siten, lukemisesteinen henkilö määritellään tarkemmin mainitsemalla siinä näkövammaisen. Tämä on johdonmukaista korvausoikeuden ennallaan säilyttämisen kanssa, ja samalla välttyään tulkinnalta, että muutos kaventaisi nykyistä järjestelmää.

17 c §. Valtuutetun yhteisön velvoitteet. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa kiinnitettiin huomiota hallituksen esityksen perustelujen ja pykäläehdotuksen väliseen ristiriitaan. Perustelujen mukaan säännösehdotuksen valtuutettuja yhteisöjä koskevat velvoitteet koskevat kaikkia valtuutettuja yhteisöjä, jotka ovat sijoittautuneet jäsenvaltion alueelle riippumatta siitä, tarjoavatko ne palvelujaan edunsaajille muissa jäsenvaltioissa tai muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneille valtuutetuille yhteisöille. Pykäläehdotuksen mukaan valtuutettujen yhteisöjen velvoitteet koskevat kuitenkin vain sellaisia Suomeen sijoittautuneita valtuutettuja yhteisöjä, jotka harjoittavat teoskappaleiden vaihtoa Euroopan talousalueeseen kuuluviin valtioihin sijoittautuneiden valtuutettu-

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2018 vp

jen yhteisöjen kanssa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan velvoitteet koskevat kaikkia valtuutettuja yhteisöjä, jotka valmistavat direktiivin mukaisesti sallittuja kappaleita omasta aloitteestaan edunsaajille tai toisille valtuutetuille yhteisöille. Siten kaikki Suomessa palveluita omasta aloitteestaan tarjoavat yhteisöt ovat ehdotetun pykälän velvoitteiden piirissä. Mikäli valtuutetun yhteisön määritelmän täyttävä yhteisö ei omasta aloitteestaan tarjoa palveluita lukemisesteisille, sille ei synny pykälän mukaisia velvoitteita. Valiokunta ehdottaa pykälän 1 momentin sanamuodon selkeyttämistä, jotta se paremmin vastaa tarkoitustaan.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 92/2018 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

tekijänoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tekijänoikeuslain (404/1961) 17 §, 45 §:n 7 momentti, 46 §:n 3 momentti, 48 §:n 4 momentti, 49 §:n 3 momentti, 49 a §:n 3 momentti, 50 c §:n 1 ja 3 momentti ja 54 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisina kuin ne ovat 17 § laeissa 821/2005 ja 607/2015, 45 §:n 7 momentti, 46 §:n 3 momentti, 49 §:n 3 momentti ja 49 a §:n 3 momentti laissa 607/2015, 48 §:n 4 momentti laissa 608/2015 ja 50 c §:n 1 ja 3 momentti ja 54 §:n 1 momentti 1 kohta laissa 821/2005, sekä
lisätään lakiin uusi 17 a—17 d § seuraavasti:

17 §

Teosten saattaminen vammaisten käytettäviksi

Henkilöille, jotka vamman tai sairauden vuoksi eivät voi käyttää teoksia tavanomaisella tavalla, saa valmistaa kappaleita julkaistuista teoksista muulla tavalla kuin ääntä tai liikkuvaa kuvaa tallentamalla. Siten valmistettuja teoksen kappaleita saa käyttää edellä tarkoitetuille välittämiseen muulla tavalla kuin radiossa tai televisiossa lähettämällä.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään niistä laitoksista, joilla on oikeus valmistaa julkaistusta teoksesta viittomakielellä kappaleita kuuroille ja kuulovammaisille, jotka eivät voi käyttää teok-

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2018 vp

sia tavanomaisella tavalla, lainattaviksi, myytäviksi tai käytettäviksi välittämisessä muulla tavalla kuin radioissa tai televisiossa lähettämällä.

Tekijällä on oikeus korvaukseen 2 momentissa tarkoitettusta teoksen kappaleen valmistamisesta myytäväksi tai teoksen välittämisestä vammaiselle tai muulle siten, että tämän haltuun jää pysyvästi kappale teoksesta.

Mitä 1—3 momentissa säädetään, ei koske teoksen kappaleen valmistamista tai teoksen välittämistä kaupallisessa tarkoituksessa.

Edellä 2 momentissa tarkoitettun laitoksen osalta edellytyksenä on, että asetuksella säädettävä laitos ei tavoittele kaupallista tai taloudellista etua, laitoksen toimialaan kuuluu vammaisten palvelutoiminta ja laitoksella on taloudelliset ja toiminnalliset valmiudet toiminnan harjoittamiseen. Valtioneuvoston asetuksella voidaan lisäksi säätää tarkempia määräyksiä 2 momentin nojalla valmistettavien teoksen kappaleiden ja välitettävien teosten teknisistä ominaisuuksista ja merkitsemisestä sekä yleisölle välittämisestä.

17 a §

Saavutettavassa muodossa olevien teoskappaleiden valmistaminen ja hankinta

Näkövamma tai henkilö, jolla on näkövamma tai muu lukemiseste, jonka vuoksi hän ei voi lukea tai käyttää kirjallista teosta, painettua kirjaa, nuottilehteä tai tällaiseen teokseen sisältyvää kuvaa olennaisilta osin samassa määrin kuin henkilö, jolla tällaista rajoitetta ei ole (*lukemisesteinen*), saa tekijänoikeudella ja lähioikeuksilla suojattujen tiettyjen teosten ja muun aineiston tiettyistä sallituista käyttötarkoituksista sokeiden, heikkonäköisten tai muulla tavoin lukemisesteisten hyväksi sekä tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa annetun direktiivin 2001/29/EY muuttamisesta (EU) 2017/1564 (lukemisestedirektiivi) mukaisesti, ilman teoksen tai suojatun aineiston oikeudenhaltijan lupaa valmistaa julkaistusta teoksesta kappaleen saavutettavassa muodossa yksinomaiseen käyttöönsä, jos teos on laillisesti hänen saatavillaan. Myös lukemisesteisen puolesta toimiva henkilö saa valmistaa edellä tarkoitettua teoksesta kappaleen saavutettavassa muodossa.

Lukemisesteisen oikeudesta tuoda maahan tai muutoin hankkia yksinomaista käyttöään varten 1 momentissa tarkoitettu saavutettavassa muodossa oleva teos tai muu aineiston kappale, jonka toiseen Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon sijoittautunut valtuutettu yhteisö on valmistanut ja levittänyt, välittänyt tai asettanut lukemisesteisen saataville tai toisille valtuutetuille yhteisöille lukemisesteisten yksinomaista käyttöä varten, säädetään tekijänoikeudella ja lähioikeuksilla suojattujen tiettyjen teosten ja muun aineiston saavutettavassa muodossa olevien kappaleiden rajatylittävästä vaihdosta unionin ja kolmansien maiden välillä sokeiden, heikkonäköisten tai muulla tavoin lukemisesteisten hyväksi annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2017/1563, (lukemisesteasetus).

Siitä, mitä tässä pykälässä säädetään teoksen kappaleen valmistamisesta lukemisesteisten yksinomaiseen käyttöön, ei voida poiketa sopimuksella.

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2018 vp

17 b §

Teosten saattaminen lukemisesteisten käytettäväksi saavutettavassa muodossa

Saavutettavassa muodossa olevan kappaleen julkaistusta 17 a §:ssä tarkoitettu kirjallisesta teoksesta tai muusta graafisessa muodossa olevasta aineistosta saa valmistaa Suomeen sijoittautunut lukemisestedirektiivissä tarkoitettu valtuutettu yhteisö, joka on:

1) voittoa tavoittelematon yhteisö, joka tarjoaa lukemisesteisille palveluja koulutuksen, opettajankoulutuksen, yksilöllisesti mukautetun lukemisen tai tiedonsaannin alalla; tai

2) julkinen laitos tai voittoa tavoittelematon järjestö ja joka tarjoaa lukemisesteisille 1 kohdassa tarkoitettuja palveluja osana pääasiallista toimintaansa, institutionaalisia velvoitteitaan tai yleishyödyllisiä tehtäviään.

Saavutettavassa muodossa olevan kappaleen valmistamisen edellytyksenä on lisäksi, että teos on laillisesti valtuutetun yhteisön hallussa tai saatavilla.

Vain 1 momentissa tarkoitettu valtuutettu yhteisö saa ilman teoksen tai suojatun aineiston oikeudenhaltijan lupaa saattaa levittämällä, lainaamalla tai välittämällä Suomessa tai muussa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa saavutettavassa muodossa valmistetun kappaleen lukemisesteisen yksinomaista käyttöä varten tai toisen 1 momentissa tarkoitettun valtuutetun yhteisön saataville.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu valtuutettu yhteisö saa tuoda maahan tai hankkia lukemisesteisen käytettäväksi sellaisen 17 a §:ssä tarkoitettun saavutettavassa muodossa olevan kappaleen, jonka toiseen Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon sijoittautunut valtuutettu yhteisö on levittänyt, välittänyt tai muuten saattanut lukemisesteisten tai toisten valtuutettujen yhteisöjen saataville.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun valtuutetun yhteisön on merkittävä 1 momentin nojalla valmistamiinsa teoskappaleisiin teoksen tekijän ja esittävän taiteilijan nimi 11 §:n 2 momentissa tarkoitettun hyvän tavan mukaisesti.

Siitä, mitä tässä pykälässä säädetään teoksen kappaleen valmistamisesta ja välittämisestä lukemisesteiselle tai toiselle valtuutetulle yhteisölle, ei voida poiketa sopimuksella.

Tekijällä on oikeus saada korvaus valtuutetulta yhteisöltä, jos 1 momentissa säädetyn mukaisesti ääntä tallentamalla Suomessa valmistettu teoksen kappale jää pysyvästi lukemisesteisen halluun.

17 c §

Valtuutetun yhteisön velvoitteet

Suomeen sijoittautuneen valtuutetun yhteisön, joka toimii 17 b §:n 3 tai 4 momentissa tarkoitettulla tavalla, tulee vahvistaa omat menettelytapansa ja noudattaa niitä sen varmistamiseksi, että lukemisestedirektiivissä (EU) 2017/1564 tarkoitettu valtuutettu yhteisö:

1) saattaa saavutettavassa muodossa olevia kappaleita ainoastaan lukemisesteisten tai muiden valtuutettujen yhteisöjen saataville;

2) toimii tavalla, jolla ehkäistään saavutettavassa muodossa olevien kappaleiden luvaton valmistamista ja saataviin saattamista;

3) toimii huolellisesti käsitellessään teoksia tai muuta aineistoa ja niiden saavutettavassa muodossa olevia kappaleita sekä pitää kirjaa teosten ja muun aineiston käsittelystä;

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2018 vp

4) pitää vapaasti saatavilla ajantasaiset tiedot siitä, miten se noudattaa tässä momentissa säädettyjä velvoitteita.

Lukemisesteisten henkilötietojen käsittelystä säädetään luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (yleinen tietosuojaa-asetus) ja muualla laissa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun valtuutetun yhteisön, joka toteuttaa tässä pykälässä tarkoitettuja toimia, tulee pyynnöstä toimittaa seuraavat tiedot saavutettavalla tavalla lukemisesteisille, muille valtuutetuille yhteisöille ja oikeudenhaltijoille:

1) luettelo teoksista ja muusta aineistosta, joista sillä on saavutettavassa muodossa olevia kappaleita, sekä muodoista, joissa ne ovat saatavilla;

2) niiden valtuutettujen yhteisöjen nimet ja yhteystiedot, joiden kanssa se on harjoittanut saavutettavassa muodossa olevien kappaleiden vaihtoa 17 b §:n 3 ja 4 momentin nojalla.

Suomeen sijoittautuneen valtuutetun yhteisön, joka toimii tässä pykälässä tarkoitettulla tavalla, tulee ilmoittaa nimensä ja yhteystietonsa opetus- ja kulttuuriministeriölle, joka huolehtii tietojen toimittamisesta Euroopan komissiolle.

17 d §

Saavutettavassa muodossa olevien kappaleiden rajat ylittävä vaihto

Edellä 17 a §:ssä tarkoitettussa lukemisesteasetuksessa (EU) 2017/1563 säädetään valtuutetun yhteisön oikeudesta harjoittaa saavutettavassa muodossa olevien teoskappaleiden vaihtoa julkaisujen teosten saatavuuden helpottamista sokeiden, heikkonäköisten tai muulla tavoin lukemisesteisten hyväksi koskevan vuonna 2013 hyväksytyin Maailman henkisen omaisuuden järjestö WIPO:n Marrakeshin sopimuksen osapuolina olevien muiden kuin Euroopan unionin jäsenvaltioiden valtuutettuja yhteisöjä vastaavien yhteisöjen kanssa.

45 §

Esittävä taiteilija

Menettelyyn, johon 1—5 momentin mukaan vaaditaan esittävän taiteilijan suostumus, sovelletaan, mitä 2 §:n 2—4 momentissa, 3, 6—9, 11 ja 11 a §:ssä, 12 §:n 1—3 momentissa, 13 a §:n 2 momentissa, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 15, 16 ja 16 a—16 e §:ssä, 17 §:n 2 ja 4 momentissa, 17 a §:ssä, 17 b §:n 1—5 momentissa, 17 c ja 17 d §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 21, 22 ja 25 b—25 d §:ssä, 25 f §:n 2 ja 3 momentissa, 25 g §:n 1 ja 3 momentissa, 25 h, 25 i, 25 l, 26, 26 a ja 26 b §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 28, 29, 29 a, 41 ja 42 §:ssä säädetään.

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2018 vp

46 §

Äänitallenteen tuottaja

Menettelyyn, johon 1 ja 2 momentin mukaan vaaditaan tuottajan suostumus, sovelletaan, mitä 2 §:n 2—4 momentissa, 6—9 §:ssä, 11 §:n 2—5 momentissa, 11 a §:ssä, 12 §:n 1—3 momentissa, 13 a §:n 2 momentissa, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 15, 16 ja 16 a—16 e §:ssä, 17 a §:ssä, 17 b §:n 1—5 momentissa, 17 c ja 17 d §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 21, 22, 25 b ja 25 d §:ssä, 25 f §:n 2 ja 3 momentissa, 25 g §:n 1 ja 3 momentissa, 25 l, 26, 26 a ja 26 b §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään.

---

48 §

Radio- ja televisioyrittäjä

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa sovelletaan vastaavasti, mitä 2 §:n 2 ja 3 momentissa, 6—8 §:ssä, 11 §:n 2—5 momentissa, 11 a §:ssä, 12 §:n 1 ja 2 momentissa, 13 a §:n 2 momentissa, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 15, 16 ja 16 a—16 e §:ssä, 17 a §:ssä, 17 b §:n 1—4 momentissa, 17 c ja 17 d §:ssä, 19 §:n 1 momentissa, 21, 22, 25 b ja 25 d §:ssä, 25 f §:n 2 ja 3 momentissa, 26 §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään. Lisäksi lähetyksen edelleen lähettämiseen kaapeleitse sovelletaan vastaavasti, mitä 25 h §:n 1 momentissa ja 25 i §:n 1 momentissa säädetään, paitsi jos lähetyksen on peräisin muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta, jolloin näiden säännösten sijasta sovelletaan vastaavasti, mitä 25 h §:n 3 momentissa säädetään.

---

49 §

Luettelon ja tietokannan valmistaja

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun työhön sovelletaan, mitä 2 §:n 2—4 momentissa, 7—9 §:ssä, 11 §:n 2—5 momentissa, 12 §:n 1, 2 ja 4 momentissa, 13 ja 13 a §:ssä, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 15, 16, 16 a—16 e, 17, 17 a—17 d ja 18 §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 22, 25 b—25 d ja 25 f—25 i §:ssä, 25 j §:n 4 ja 5 momentissa, 25 l, 26 ja 27—29 §:ssä säädetään. Jos työ tai sen osa on tekijänoikeuden kohteena, voidaan vedota tekijänoikeuteen.

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2018 vp

49 a §

Valokuvaaja

Tässä pykälässä tarkoitettuihin valokuviiin sovelletaan, mitä 2 §:n 2—4 momentissa, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 7—9, 11 ja 11 a §:ssä, 12 §:n 1 ja 2 momentissa, 13 ja 13 a §:ssä, 14 §:n 1, 3 ja 4 momentissa, 15, 16 ja 16 a—16 e §:ssä, 17 §:n 1 momentissa, 17 a §:ssä, 17 b §:n 1—5 momentissa, 17 c, 17 d ja 18 §:ssä, 19 §:n 1, 2 ja 5 momentissa, 20, 22 ja 25 §:ssä, 25 a §:n 1 ja 2 momentissa, 25 b, 25 d, 25 f—25 i, 25 l, 26, 26 a, 26 b, 27—29, 39, 40, 40 c, 41 ja 42 §:ssä säädetään. Jos valokuva on tekijänoikeuden kohteena, voidaan vedota tekijänoikeuteen.

50 c §

Teknisin toimenpitein suojattujen teosten käyttäminen

Sillä, jolla on laillisesti hallussaan tai saatavillaan tehokkaalla teknisellä toimenpiteellä suojattu teos ja jolla on 14 §:n 3 momentin, 15, 16, 16 a—16 c, 17 tai 17 a—17 d §:n, 25 d §:n 2 momentin tai 25 f §:n 2 momentin nojalla oikeus käyttää teosta, tulee olla mahdollisuus käyttää teosta siltä osin kuin se on tarpeen mainitussa lainkohdassa säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen hyödyntämiseksi.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei sovelleta 17 a—17 d §:n nojalla tapahtuvaa käyttöä lukuun ottamatta sellaiseen teokseen, joka on välitetty yleisölle sovitulla ehdoilla siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.

54 §

Välimiesmenettely

Asia ratkaistaan erimielisyyden sattuessa välimiesmenettelyssä, jos kysymys on:

1) 17 §:n 3 momentissa, 17 b §:n 7 momentissa, 18 §:n 2 momentissa, 19 §:n 4 momentissa taikka 47 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettusta korvauksesta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä   kuuta 20   .

Teoksen kappaleen, joka on valmistettu ennen tämän lain voimaan tuloa voimassa olleiden säännösten mukaisesti, saa saattaa lukemisesteisen käytettäväksi tai toisen valtuutetun yhteisön saataviin Suomessa tai muussa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa 17 b §:n 3 momentissa säädetyn mukaisesti.

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2018 vp

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin lain muuttamiseksi teknologia-neutraalimmaksi siten, että oikeudenhaltijoiden oikeudet kohtuullisen korvauksen saamiseen teostensa käyttämisestä varmistetaan vastaamaan paremmin teosten tosiasiallista käyttöä. Hallituksen tulee seurata ja arvioida tiiviisti lain vaikutuksia edunsaajien ja oikeudenhaltijoiden kannalta ja antaa siitä selvitys sivistysvaliokunnalle keväällä 2021.

Helsingissä 5.10.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk
varapuheenjohtaja Sari Multala kok
jäsen Li Andersson vas
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Marisanna Jarva kesk
jäsen Mikaela Nylander r
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Pekka Puska kesk
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Sami Savio ps (osittain)
jäsen Jani Toivola vihr
jäsen Raija Vahasalo kok
varajäsen Hanna-Leena Mattila kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen